

Motion till riksdagen 2011/12:A308

av Lars Ohly m.fl. (V)

En bättre arbetslöshetsförsäkring

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	2
2	Bakgrund.....	5
2.1	Regeringens sabotage av arbetslöshetsförsäkringen	5
3	Reformer för en stärkt arbetslöshetsförsäkring	6
3.1	Avskaffa arbetslöshetsavgiften – sänk medlemsavgifterna	7
3.2	Höj ersättningsnivån	9
3.3	Höj och indexera den högsta dagpenningen och grundbeloppet	9
3.3.1	Taket – den högsta dagpenningen.....	10
3.3.2	Golvets – grundbeloppet	10
3.4	Ta bort 75-dagarsregeln vid deltidsarbetslöshet	11
3.5	Minska antalet karensdagar	12
3.6	Stärkt allmän arbetslöshetsförsäkring – färre i bidrag	12
4	Se över arbetslöshetsförsäkringen i sin helhet	13
4.1	Obligatorisk a-kassa är inte en lösning på dagens problem	14
4.1.1	Dagens a-kassor är effektiva.....	14
4.2	Villkor för ersättning	16
4.2.1	Arbets- och medlemsvillkoren.....	16
4.2.2	Studier bör i större utsträckning räknas som överhoppningsbara	17
4.2.3	Överhoppningsbar tid	18
4.2.4	Beräkning av normalinkomst och normalarbetstid	18
4.2.5	Bisyssla.....	19
4.2.6	Förtroendevaldas rätt till ersättning	20
4.2.7	Förtida uttag av pension	20
4.2.8	Neutralitet i förhållande till ålder och familjesituation	21
4.2.9	Rätten att begränsa sitt sökande.....	21
4.2.10	Lämpligt arbete.....	22
4.2.11	Möjligheten till en ytterligare ersättningsperiod.....	22
4.3	Inför ett utjämningsystem	23

Fel! Okänt namn på

4.4 Administrationen av aktivitetsstödet..... 23

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetslöshetsavgiften ska avskaffas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avdragsrätt om 40 % för medlemsavgift till arbetslöshetskassa ska införas.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att nedtrappningen av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsstödet ska slopas så att ersättningsnivån är 80 % av tidigare lön under hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den högsta dagpenningen ska höjas till 930 kr år 2012 och därefter indexeras till löneutvecklingen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att grundbeloppet ska höjas till 400 kr per dag år 2012 och därefter indexeras till löneutvecklingen.
6. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer med förslag om borttagande av 75-dagarsregeln vid deltidsarbetslöshet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att karensdagarna i arbetslöshetsförsäkringen ska minskas med två per år under åren 2012–2014.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla som uppfyller grundvillkoret i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre månader utan att få arbete ska få rätt till ersättning med grundbeloppet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frågan om arbetslöshetsförsäkringen snarast bör lyftas ut ur Socialförsäkringsutredningen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utgångspunkten för en översyn av arbetslöshetsförsäkringen ska vara att det även i fortsättningen ska vara frivilligt att vara medlem i en a-kassa och att arbetslöshetsförsäkringen ska vara solidariskt finansierad.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utgångspunkten vid en översyn av arbetsvillkoret bör vara att utformningen ska vara så generös att det finns marginaler för sjukfrånvaro även för deltidsarbetande och visstidsanställda och att strukturell diskriminering av kvinnor undviks.

Fel! Okänt namn på

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn av medlemsvillkoret bör utgå ifrån att det inte får vara så kort att det lönar sig att stå utanför försäkringen till dess en uppsägning är ett faktum, men att det inte heller ska utestänga unga, som sällan erbjuds mer än korta visstidsanställningar, från möjligheten till inkomstrelaterad ersättning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att studier i ökad utsträckning bör vara överhoppningsbara och att reglerna i lagen om arbetslöshetsförsäkring bör utformas för att premiera, inte som i dag försvåra, livslångt lärande.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att begränsningen av den överhoppningsbara tiden bör tas bort permanent alternativt göras lika lång för alla typer av överhoppningsbar tid.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att normalarbetstiden bör beräknas så att den inte diskriminerar deltids- och visstidsanställda.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att beräkningen av normalinkomst och normalarbetstid bör förenklas.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kravet att en bisyssla ska ha utförts i minst 12 månader för att godkännas i kombination med arbetslöshetsersättning bör sänkas.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att nya regler i syfte att stärka fackligt och politiskt förtroendevaldas rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen bör utarbetas.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att pensionsavdrag bör göras utan omräkning av dagpenningen och att för den som blivit beviljad förtida uttag men inte tar ut pension bör inget pensionsavdrag göras.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetslöshetsförsäkringen inte ska vara utformad så att den diskriminerar unga och att arbetslöshetsförsäkringen ska vara neutral i förhållande till ålder och familjesituation.
21. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer med lagförslag som ger arbetslösa rätt att begränsa sitt arbetssökande under de första 100 dagarna.
22. Riksdagen begär att regeringen tar initiativ till att, i enlighet med vad som anförs i motionen, föra in bestämmelser om arbete utomlands i allmänhet och inom Försvarsmakten i synnerhet i de föreskrifter som reglerar lämpligt arbete.

Fel! Okänt namn på

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det är väsentligt att reglerna i arbetslöshetsförsäkringen är utformade så att de inte i praktiken sätter upp hinder för den enskilde att få en varaktig anställning efter arbetslösheten och att det därför i vissa situationer bör finnas möjlighet till en ytterligare ersättningsperiod.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett förutsägbart system för utjämningsavgifter respektive utjämningsbidrag mellan a-kassorna bör införas.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ansvaret för aktivitetsstödet bör föras över till a-kassorna.

¹ Yrkande 2 hänvisat till FiU.

2 Bakgrund

Arbetslöshetsförsäkringen består av två delar. Från den allmänna försäkringen kan alla arbetslösa, som enligt regelverket kvalificerat sig till det, erhålla ersättning med grundbeloppet. För att få inkomstrelaterad ersättning från den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen ska man vara medlem i en a-kassa. En frivillig arbetslöshetsförsäkring som ger inkomstrygghet vid arbetslöshet är en viktig del i den svenska arbetsmarknadsmodellen.

En generös arbetslöshetsförsäkring är avgörande för den enskildes trygghet och handlingsutrymme. För löntagarkollektivet som helhet ska försäkringen bidra till att förhindra underbudskonkurrens och att upprätthålla löner på en anständig nivå också i tider av hög arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkringens utformning och legitimitet är också avgörande för en flexibel arbetsmarknad som präglas av strukturomvandling, produktivitet utveckling och rörlighet. Försäkringen måste dessutom kunna fylla en viktig konjunktur- och regionalpolitisk funktion i tider av hög arbetslöshet och då tillfälliga kriser drabbar hela eller delar av landet.

Med en urholkad arbetslöshetsförsäkring förskjuts maktförhållandena på arbetsmarknaden och alla löntagare riskerar press nedåt på löner och arbetsvillkor. Det är regeringen mycket medveten om.

2.1 Regeringens sabotage av arbetslöshetsförsäkringen

Efter regeringsskiftet 2006 raserade regeringen snabbt och strategiskt viktiga grundstenar i arbetslöshetsförsäkringen. Medlemsavgifterna i a-kassorna höjdes kraftigt och differentierades, kvalificeringsreglerna försämrades drastiskt, ersättningsnivån sänktes, studerandevillkoret avskaffades, antalet karensdagar utökades, möjligheten till ersättning vid deltidsarbetslöshet begränsades och den högsta dagpenningen och grundbeloppet tilläts urholkas. Det otal ändringar som regeringen verkställt har gjort försäkringen onödigt krånglig, svårhanterlig och oförutsägbar, vilket leder till ökad rättsosäkerhet och längre handläggningstider. Sammantaget omfattas färre av en arbetslöshetsförsäkring som blivit sämre, dyrare att vara ansluten till och mer orättvis. Arbetslöshetsförsäkringen har blivit ett dåligt fungerande lappverk som saknar röd tråd.

Det ger negativa effekter för hela samhället. En dålig arbetslöshetsförsäkring bidrar till att fördjupa ekonomiska krisers effekter och varaktighet eftersom efterfrågan inte hålls uppe. Regeringens finanspolitiska råd har försökt uppmärksamma regeringen på det problemet och föreslog en förstärkning av arbetslöshetsförsäkringen som en konjunkturpolitisk insats. Inte ens det var regeringen beredd att diskutera.

En annan kontraproduktiv samhällsekonomisk effekt av demonteringen av arbetslöshetsförsäkringen är att kostnaderna för arbetslösheten i stället vältras över på kommunerna i form av ökade kostnader för ekonomiskt bistånd. Re-

Fel! Okänt namn på

geringen Reinfeldt säger att den vill minska bidragsberoendet men för en politik som leder till det motsatta. Sedan år 2008 har utbetalningarna av ekonomiskt bistånd ökat drastiskt. Mer än 40 procent av dem som våren 2010 tvingades vända sig till kommunerna för att få bidrag gjorde det för att de var arbetslösa. Bland unga var det hela 54 procent som fick bidrag bara för att de saknade arbete.

De flesta av dem som var tvungna att söka bidrag för att de saknade arbete gjorde det därför att de inte var berättigade till någon ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Men många var också tvungna att söka bidrag eftersom den ersättning de fick från arbetslöshetsförsäkringen var alltför låg.

Den politik som regeringen Reinfeldt kallar ”arbetslinjen” och som skulle minska ”utanförskapet” har gjort arbetslösa bidragsberoende och vältrar över kostnader för arbetslösheten på kommunerna.

Sabotaget av arbetslöshetsförsäkringen är en bärande del i regeringens långsiktiga strävan att försvaga löntagarna som kollektiv och stimulera framväxten av en låglönearbetsmarknad. I kombination med bl.a. sämre möjligheter till utbildning och omskolning, avsaknad av innehåll i de arbetsmarknadspolitiska programmen, hårdare krav på arbetssökande och rabatter på arbetskraft inom framför allt den privata tjänstesektorn skapas ett starkt tryck på löntagarna att acceptera väsentligt lägre löner och sämre arbetsvillkor än vad som tidigare varit tänkbart. Konsekvenserna är förödande.

Vi behöver en stabil och solidarisk arbetslöshetsförsäkring som bättre motsvarar dagens och framtidens behov. Den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen måste därför återskapas så att den ger inkomsttrygghet under omställning och den allmänna arbetslöshetsförsäkringen måste förstärkas.

Arbetslöshetsförsäkringen behöver ses över i sin helhet och reformeras i grunden så att den kan fylla sin funktion i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Det är nödvändigt för ett solidariskt och tryggt arbetsliv och samhälle.

Ett antal nödvändiga förändringar som minskar de negativa effekterna av regeringens sabotage mot arbetslöshetsförsäkringen kan dock göras omgående utan föregående utredning. Vi föreslår därför ett antal förslag som återskapar den inkomstrelaterade arbetslöshetsförsäkringen som en inkomstförsäkring och som stärker den allmänna grundförsäkringen. Vi lämnar också förslag på utgångspunkter för en översyn av hela regelverket till en framtida frivillig solidariskt finansierad inkomstförsäkring vid arbetslöshet.

3 Reformen för en stärkt arbetslöshetsförsäkring

Regeringen menar att arbetslösheten minskar om arbetslösa söker så många jobb som möjligt och sänker sina lönekrav. Den bortser från det självklara att det inte är antalet sökta arbeten som avgör om en arbetslös får ett jobb eller inte. Det är tvärtom tillgången på arbetstillfällen som avgör både sökintensiteten och möjligheten att få ett nytt jobb. Så länge det inte finns tillräckligt med

lämpliga arbeten att söka saknar enskilda arbetssökandes beteende avgörande betydelse för hur antalet sysselsatta förändras. Ökad press på arbetslösa, ekonomiskt och socialt, ger inte några positiva effekter om det inte finns lämpliga arbeten att söka. Det är arbetslösheten som är problemet, inte den arbetslöse. Återkommande arbetslöshetskriser är ett systemfel i kapitalismen, ett marknadsmisslyckande. Det går inte att rätta till genom att, som regeringen har gjort, försämra arbetslöshetsförsäkringen och utforma arbetsmarknadspolitiska program i avskräckningssyfte. Det som krävs är en ekonomisk politik för full sysselsättning.

3.1 Avskaffa arbetslöshetsavgiften – sänk medlemsavgifterna

Närmare en halv miljon färre är i dag medlem i en a-kassa än jämfört med vid regeringens tillträde år 2006. Detta samtidigt som arbetskraften har ökat med 327 000 personer. Andelen av arbetskraften som är medlem i en a-kassa har minskat från cirka 85 till 70 procent. Det stora medlemsbortfallet är en följd av regeringens drastiska höjningar av medlemsavgifterna till a-kassorna, försämrade ersättnings- och kvalificeringsvillkor.

De höjda medlemsavgifterna orsakas av att regeringen har infört nya avgifter som a-kassorna tvingas betala in till staten, först en förhöjd finansieringsavgift och därefter den s.k. arbetslöshetsavgiften.

Löntagarna finansierar arbetslöshetsförsäkringen i sin helhet, dels genom arbetsmarknadsavgiften som arbetsgivaren betalar in till staten, i grunden avstått löneutrymme, och dels genom finansieringsavgiften och arbetslöshetsavgiften som a-kassorna betalar in till staten, pengar från medlemsavgifterna i a-kassorna.

År 2006 finansierade arbetsmarknadsavgiften ca 88 procent av den utbetalda ersättningen från försäkringen och medlemsavgifterna ungefär 12 procent. Vid årsskiftet 2007 införde regeringen en förhöjd finansieringsavgift. Det innebar att a-kassorna var tvungna att drastiskt höja sina medlemsavgifter och att medlemsavgifternas andel av finansieringen av den utbetalda ersättningen ökade till drygt 60 procent år 2007 – en dramatisk ökning från året innan.

Den förhöjda finansieringsavgiften var inte påkallad av finansiella skäl. År 2007 gick arbetslöshetsförsäkringen med ett överskott på 28 miljarder kronor. Det utrymme i statsbudgeten som höjningen av medlemsavgifterna och de sänkta ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen skapade, har regeringen i praktiken använt för att finansiera en stor del av det s.k. jobbskatteavdraget. Avdraget gäller alla som har inkomst av arbete, men har på p.g.a. sin utformning till största delen gått till höginkomsttagare. Personer med inkomster från a-kassa, pensioner, sjukförsäkring eller annan socialförsäkring är inte berättigad till avdraget alls. Regeringen låter alltså a-kassornas medlemmar finansiera skattesänkningarna genom överuttag av avgifter.

År 2008 ersatte regeringen den förhöjda finansieringsavgiften med arbetslöshetsavgiften. Arbetslöshetskassorna betalar nu både den vanliga finansie-

Fel! Okänt namn på

ringsavgiften och en arbetslöshetsavgift till staten. Regeringens syfte med arbetslöshetsavgiften är att den ska bidra till sänkta reservationslöner. Den djupt orättvisa och differentierade arbetslöshetsavgiften är relaterad till arbetslöshetsnivån i respektive a-kassa och har en inbyggd omvänd solidaritetsprincip. Den lägsta avgiften betalar i dag medlemmarna i akademikernas a-kassa, där arbetslöshetsnivån är relativt låg och lönenivån hög, och därmed inkomstökningen till följd av jobbskatteavdraget också hög. De högsta avgifterna betalas av LO-medlemmar i tjänstesektorn, där lönerna är låga, deltider och visstidsanställningar vanliga och inkomstökningen till följd av jobbskatteavdraget låg.

De a-kassor vars medlemmar drabbades hårdast av krisen åren 2008–2009 tvingades också öka sina avgifter kraftigt. Vissa a-kassor tvingades, samtidigt som arbetslöshetsförsäkringen var kraftigt överfinansierad, höja medlemsavgifterna med 300 procent.

Differentieringssystemet har också andra inbyggda absurditeter. Till exempel IF Metalls a-kassa kunde från den 1 januari 2011 sänka arbetslöshetsavgiften från 300 kronor till 150 kronor. Inte för att medlemmarna hade fått nya anställningar utan därför att många då hade varit arbetslösa så länge att de utförsäkrades från arbetslöshetsförsäkringen och i stället fick aktivitetsstöd från Försäkringskassan.

Vänsterpartiet vill att alla ska ha råd att vara med i en a-kassa och att arbetslöshetsförsäkringen ska vara solidariskt finansierad. Det är både ekonomiskt möjligt och politiskt rimligt att återskapa en solidarisk finansiering av arbetslöshetsförsäkringen. Om arbetslöshetsavgiften avskaffas och motsvarande intäkt i stället tas in till staten via arbetsmarknadsavgiften skulle denna behöva höjas från 2,91 till 3,07 procent. Om de totala arbetsgivaravgifterna ska ligga kvar på oförändrad nivå innebär ett avskaffande av arbetslöshetsavgiften en minskning av statens intäkter med 2,46 miljarder år 2012. Dessa intäkter behövs inte för att finansiera arbetslöshetsförsäkringen, år 2010 gick den med ett överskott på 23 miljarder.

Med sänkta medlemsavgifter sänks tröskeln för att gå med i en a-kassa mest för dem som har stort behov av försäkringen. Om arbetslöshetsavgiften avskaffas kommer ingen att behöva betala mer än ca 100 kronor per månad i medlemsavgift till sin a-kassa. Vi vill också införa avdragsrätt för medlemsavgiften till a-kassan. Minskade kostnader för att vara medlem i en a-kassa tillsammans med förbättrade kvalificerings- och ersättningsvillkor är det effektivaste sättet att skapa en inkomstförsäkring som alla med fast förankring på arbetsmarknaden kan få ersättning ifrån vid arbetslöshet.

Arbetslöshetsavgiften ska därför avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Avdragsrätt om 40 procent för medlemsavgift till arbetslöshetskassa ska införas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.2 Höj ersättningsnivån

År 1993 genomförde den dåvarande moderatledda regeringen en sänkning av ersättningsnivån från 90 till 80 procent. Därefter låg ersättningen kvar på den nivån, med undantag av år 1996 då den tillfälligt sänktes till 75 procent, fram till efter regeringsskiftet år 2006. År 2007 differentierade den nyttillträdde högerregeringen ersättningsnivån utifrån arbetslöshetens längd. Den som är arbetslös längre än 200 dagar straffas nu genom att ersättningsnivån sänks till 70 procent och efter 300 dagar till 65 procent. Möjligheten till förlängd ersättningsperiod efter 300 dagar togs bort. I praktiken är det, med vissa undantag, utförsäkrade med aktivitetsstöd som får ersättning på 65-procentsnivån.

Självklart måste den som vill ha ett arbete söka jobb, men ersättningsnivåns betydelse är kraftigt överdriven i regeringens retorik. Äldre, lågutbildade, utlandsfödda och personer med funktionsnedsättningar är sedan länge överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. Det beror inte på att de söker färre anställningar än andra, utan på arbetsmarknadens krav och arbetsgivarernas preferenser. Nedtrappningen av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen i kombination med kraftigt minskade resurser till aktiva utbildningsinsatser och anställningsstöd slår särskilt hårt mot dem som redan har svårigheter med att hävda sig på arbetsmarknaden. Nedtrappningen av ersättningsnivån drabbar i praktiken bara dem som hade en lön under 21 400 kronor i månaden före arbetslösheten. Den press nedåt på löneanspråk nedtrappningen innebär är därför tydligt riktad mot låglönegrupper.

Problemen med hög arbetslöshet och långvariga arbetslöshetsperioder måste lösas med andra medel; en ekonomisk politik för full sysselsättning, bättre utbildningspolitik och en aktiv arbetsmarknadspolitik. På sikt arbetar vi för att skapa ekonomiskt utrymme för att höja ersättningsnivån till 90 procent. Det finns inga långsiktigt hållbara argument för att nivån i arbetslöshetsförsäkringen ska vara lägre i dag än på 1980-talet. I dagsläget prioriterar vi de insatser som är mest akuta för att förstärka arbetslöshetsförsäkringens legitimitet och minska de ekonomiska orättvisor och risker regeringens försäkringar har skapat. Vi anslår i vår budgetmotion för åren 2012–2014 medel för att i ett första steg höja ersättningsnivån till 80 procent under hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd.

Nedtrappningen av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsstödet ska därför slopas så att ersättningsnivån är 80 procent av tidigare lön under hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3 Höj och indexera den högsta dagpenningen och grundbeloppet

Det finns ett tak för den högsta dagpenningen som medför att de flesta inte kommer att få ut 80 procent även om nedtrappningen av ersättningsnivån tas bort. Nuvarande regler innebär att den högsta dagpenningen och grundbeloppet bestäms genom att riksdagen godkänner den nivå regeringen fastställer.

Fel! Okänt namn på

Utredningen En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring (SOU 1996:150) varnade för den urholkning av försäkringen denna ordning riskerar att leda till och förespråkade en indexering i förhållande till löneutvecklingen. Farhågorna har besannats med råge.

3.3.1 Taket – den högsta dagpenningen

För att nå målet att 80 procent ska erhålla 80 procent av tidigare lön vid arbetslöshet krävs det att taket för den högsta dagpenningen höjs rejält. Detta måste ske stegvis.

Den högsta dagpenningen har urholkats sedan år 1993 då den dåvarande moderatledda regeringen slopade indexeringen. Sedan år 2002, då den högsta dagpenningen blev 680 kronor, har den inte höjts. Det innebär att den högsta ersättning som någon kan få från sin a-kassa är 14 960 kronor brutto per månad. Det är 80 procent av en bruttolön på 18 700 kronor per månad. Det innebär att en löntagare med genomsnittslön bara får ut omkring 50 procent av sin tidigare lön från sin a-kassa. Tillsammans med den försämrade beräkningen av normalinkomst och normalarbetstid har konsekvensen blivit att bara var tionde arbetslös fick ut 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet år 2010. Bland dem som har blivit av med ett heltidsarbete är det bara 4 procent som får ut 80 procent av tidigare lön. Prognosen för 2012 är 3 procent.

Sverige har genomfört större försämringar av arbetslöshetsförsäkringen än andra länder. Enligt OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) föll Sverige från femte till 21:a plats i OECD-ligan mellan åren 2002 och 2008. Den svenska nettoersättningsnivån för en medelinkomsttagare sjönk från 67 procent år 2002 till 50 procent år 2008. Det är det största raset inom OECD-området.

Det hotar försäkringens legitimitet. Arbetslöshetsförsäkringen levererar inte längre den utlovade inkomsttryggheten. Många fackförbund har redan känt sig tvungna att inrätta extra inkomstförsäkringar. Taket, den högsta dagpenningen, i arbetslöshetsförsäkringen måste därför höjas. Vi anslår i vår budgetmotion för åren 2012–2014 medel för att i ett första steg höja den högsta dagpenningen till 930 kronor och samtidigt indexera den till löneutvecklingen. För att nå målet 80 procent till 80 procent kommer det att krävas ytterligare höjningar av taket.

Den högsta dagpenningen ska höjas till 930 kronor år 2012 och samtidigt indexeras till löneutvecklingen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3.2 Golvet – grundbeloppet

Inte heller golvet, grundbeloppet, har höjts sedan år 2002. Det är i dag 320 kronor per dag för den som har mist en heltidsanställning, vilket motsvarar 7 040 kronor brutto per månad. Aktivitetsstödet för dem som deltar i en arbetsmarknadsåtgärd och som inte har kvalificerat sig för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen är ännu lägre, 223 kronor per dag, det motsvarar 4 906 kronor brutto per månad. I sin ekonomiska proposition våren 2011 tog regeringen upp att den ansåg att det var ett problem att det finns ett golv i

arbetslöshetsförsäkringen eftersom det medför att det för vissa blir olönsamt att ta en anställning. Det säger en del om vilka lönenivåer regeringen anser är lagom.

Vi anslår i vår budgetmotion för åren 2012–2014 medel för att höja grundbeloppet till 400 kronor och samtidigt indexera det till löneutvecklingen.

Grundbeloppet ska höjas till 400 kronor per dag år 2012 och samtidigt indexeras till löneutvecklingen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.4 Ta bort 75-dagarsregeln vid deltidslöshet

En av regeringens deviser är att det ska löna sig att arbeta. Med ett sådant syfte är den 75-dagarsbegränsning vid deltidslöshet som regeringen infört direkt kontraproduktiv. En grundtanke i arbetslöshetsförsäkringen har varit att reglerna så långt möjligt ska utformas så att den som är arbetslös inte ska förlora på att arbeta. Under regeringen Reinfeldt har brådskan att genomföra förändringar och besparingar varit så stor att detta grundperspektiv inte alltid funnits med. Skärpningen i deltidreglerna är ett exempel på det. Från att tidigare åtminstone kunna deltidstämpla under en ersättningsperiod på 300 ersättningsdagar träder begränsningen nu in redan efter 75 dagar. De dagar som räknas in i de 75 dagarna är utbetalade dagar under veckor där den arbetslöse också arbetat.

Konstruktionen är ineffektiv i förhållande till syftet. Den som kan misstänkas vara nöjd med att deltidstämpla är nog i första hand den som jobbar ganska mycket, medan den som jobbar bara enstaka dagar i veckan troligen är mer motiverad att aktivt söka mer arbete. Men 75-dagarsregeln innebär att den som jobbar fyra dagar per vecka kan deltidstämpla i 75 veckor, medan den som jobbar en dag per vecka har slut på sina deltidsdagar redan efter 19 veckor. Det går knappast att leva på lönen för en dags arbete per vecka, utan den som jobbar på det viset tvingas efter mindre än ett halvår att säga upp sitt deltidarbete och bli helt arbetslös. 75-dagarsregeln slår hårdast mot dem som har svårast att komma in på arbetsmarknaden igen.

De som har haft ett deltidsföretag vid sidan av en deltidsanställning och blivit av med sin anställning drabbas särskilt hårt av 75-dagarsregeln. Tidigare påverkades inte ersättningen av deltidsföretaget utan man kunde få 300 ersättningsdagar, men nu tvingas den arbetslöse lägga ner sitt företag efter 75 dagar. Det är märkligt att en regering som säger sig vilja ha fler småföretag inför en sådan försämring.

Deltidsbegränsningen utgör också en begränsning i vår demokrati som bygger på att medborgarna engagerar sig i samhällsfrågor och tar på sig fackliga och politiska förtroendeuppdrag. I de fall där den förtroendevalde blir arbetslös och uppdraget i arbetslöshetsförsäkringens mening jämföras med arbete, innebär det att personen kan tvingas avsäga sig sitt uppdrag för att kunna behålla sin ersättning.

Fel! Okänt namn på

Riksdagen gav i våras regeringen i uppdrag att se över arbetslöshetsförsäkringens regelverk i fråga om deltidsbegränsningen och återkomma med förslag som inte diskriminerar deltidsarbetslösa.

Vi menar att deltidsarbetslöshet är ett strukturellt problem. Inom kvinno- dominerade branscher med låg lön är det vanligt att arbetsgivare organiserar arbetet utifrån deltidstjänster och tillfälliga anställningar i form av timvikariat. Under sådana förhållanden är det rimligt att den som kan och vill jobba heltid, men bara erbjuds jobb på deltid, ska ha rätt att kvarstå som arbetssökande och få ersättning från sin a-kassa upp till heltid.

Regeringens begränsning av rätten att deltidsstämpla till sammanlagt 75 ersättningsdagar innebär en orimlig bestraffning av den enskilde, där a-kassan tidigare stått för mellanskillnaden mellan arbetsutbud och arbetad tid. Det är dock inte en idealisk lösning på sikt att a-kassan på detta sätt subventionerar arbetsgivares ovilja att inrätta fasta heltidstjänster. Vänsterpartiet föreslår därför en lagstadgad rätt till heltid för att minimera risken för deltidsarbetslöshet, men så länge den rätten inte finns bör deltidsarbetslösa ha samma rätt som heltidsarbetslösa att få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen för den tid de kan, men inte får, arbeta. Vi har avsatt medel för detta i vår budgetmotion för åren 2012–2014.

Regeringen bör snarast återkomma med förslag om borttagande av 75-dagarsregeln vid deltidsarbetslöshet. Detta bör riksdagen begära.

3.5 Minska antalet karensdagar

Självrisker i arbetslöshetsförsäkringen är i dag höga. Ingen ersättning betalas ut under de sju första dagarna, vilket medför en stor inkomstförlust i ett redan utsatt läge. Antalet karensdagar i arbetslöshetsförsäkringen bör därför minskas för att på sikt tas bort helt. I vår budgetmotion för åren 2012–2014 har vi avsatt medel för att påbörja detta.

Karensdagarna i arbetslöshetsförsäkringen ska minskas med två per år under åren 2012–2014. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.6 Stärkt allmän arbetslöshetsförsäkring – färre i bidrag

Vi har en allmän arbetslöshetsförsäkring i Sverige men efter regeringens försämringar av kvalifikationsvillkoren för rätt till ersättning kommer, om ingenting görs, bara var fjärde arbetslös att få ersättning nästa år. Andelen av de arbetslösa som är inskrivna vid Arbetsförmedlingen som har rätt till ersättning vid arbetslöshet har halverats sedan regeringsskiftet. År 2006, före regeringens försämringar av kvalifikationsreglerna, fick 80 procent av de arbetslösa som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen ersättning från a-kassorna. År 2010 hade andelen sjunkit till 40 procent, en minoritet. I år kommer endast

33 procent, en tredjedel, av de arbetslösa att få ersättning från a-kassorna och som redan nämnts bara 25 procent år 2012. Det är oacceptabelt.

En viktig orsak till att allt färre får någon ersättning är att den borgerliga regeringen har avskaffat studerandevillkoret. Tidigare var det möjligt för den som efter avslutade studier varit inskriven hos Arbetsförmedlingen i tre månader utan att få ett jobb att få ersättning med grundbeloppet från den allmänna arbetslöshetsförsäkringen. Genom att avskaffa studerandevillkoret har regeringen ställt dem som blir arbetslösa efter avslutade studier helt utan ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Den andra viktiga orsaken är att regeringen också har höjt ribban i arbetsvillkoret så att det är svårt för dem som arbetar halvtid eller har en kortvarig anställning att kvalificera sig för ersättning överhuvudtaget. Det innebär att t.ex. utlandsfödda som inte har etablerat sig på arbetsmarknaden och deltidsarbetande, oftast kvinnor, ställs helt utanför. En stor del av dessa arbetslösa blir i stället hänvisade till kommunerna för försörjningsstöd eller försörjs av anhöriga.

Vi har tidigare krävt att studerandevillkoret ska återinföras, men det finns ingen anledning att begränsa sig till just gruppen som har avslutat sina studier. Vi har därför anslagit medel för en förstärkning av grundförsäkringen i vår budgetmotion för åren 2012–2014.

Alla som uppfyller grundvillkoret i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre månader utan att få arbete ska få rätt till ersättning med grundbeloppet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Grundvillkoren i 9 § innebär att den sökande ska vara arbetsför och oförhindrad att ta ett arbete, beredd att ta lämpligt arbete, anmäld vid Arbetsförmedlingen, medverka till handlingsplan och aktivt söka men inte få ett arbete.

Med en bättre grundförsäkring blir det fler som får ersättning och färre i bidrag.

4 Se över arbetslöshetsförsäkringen i sin helhet

Efter att ha genomfört de i det föregående nämnda försämringarna skriver regeringen i sin budgetproposition (prop. 2011/12:1) att den ”vill införa en allmän obligatorisk inkomstförsäkring vid arbetslöshet”. Regeringen Reinholdt tillsatte år 2010 en parlamentarisk socialförsäkringsutredning som även har fått i uppdrag att se över när och hur en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring kan införas.

Det är olyckligt att på detta sätt sammanblanda arbetslöshetsförsäkringen med socialförsäkringarna. Det är fråga om olika system som fyller olika funktioner. Kopplingen till den svenska arbetsmarknadsmodellen med kollektivavtalade löner ger arbetslöshetsförsäkringen en särställning. Vi vill stärka och utveckla vår arbetsmarknadsmodell där systemet med frivilligt medlemskap i arbetslöshetskassor med facklig anknytning har en viktig funktion att

Fel! Okänt namn på

fylla. Sanningen är också att det inte är fler som kommer att få inkomstrelaterad ersättning i en arbetslöshetsförsäkring som alla tvångsansluts till om inte kvalifikationsreglerna och ersättningsnivåerna ändras. Ändrade kvalifikationsregler och ersättningsnivåer hör dock inte till det som regeringen gett den parlamentariska socialförsäkringsutredningen i uppdrag att utreda.

Vi menar därför att arbetslöshetsförsäkringen ska ses över separat. Regeringen bör snarast lyfta ut arbetslöshetsförsäkringen ur Socialförsäkringsutredningen. Detta bör riksdagen begära.

4.1 Obligatorisk a-kassa är inte en lösning på dagens problem

Det finns tre stora övergripande problem med dagens arbetslöshetsförsäkring. För det första är bara en tredjedel av de arbetslösa berättigade till någon ersättning överhuvudtaget. Det kan jämföras med 80 procent för fem år sedan. För det andra är taket för ersättning så lågt att bara en av tio som får ersättning får 80 procent av tidigare lön. För fem år sedan fick en majoritet 80 procent av tidigare lön i ersättning. För det tredje är avgifterna så höga att en halv miljon medlemmar har lämnat a-kassorna. Anslutningsgraden har sjunkit från 85 till 70 procent. Lösningen ligger inte i att göra inkomstförsäkringen obligatorisk. Det är ersättningsvillkoren som måste förbättras och medlemsavgifterna som måste sänkas om vi ska komma åt de väsentliga problemen i försäkringen.

4.1.1 Dagens a-kassor är effektiva

En obligatorisk a-kassa löser inte de ovan nämnda problemen. Om inte ersättningsvillkoren ändras innebär det bara att alla tvingas betala en hög a-kasseavgift, men att lika få som idag kan få ersättning. Reformen i arbetslöshetsförsäkringen bör framför allt inriktas på att analysera och lösa de väsentliga problemen i försäkringen, i stället för att tro att omorganisationer i sig ger en förbättring av verksamheten.

Obligatorisk a-kassa är fel svar på dagens problem. En obligatorisk a-kassa löser inte problemen men tillför andra. En obligatorisk a-kassa kan genomföras på två sätt antingen genom att tvinga in människor i nu befintliga a-kassor eller genom att förstatliga a-kassan. Det första alternativet skulle innebära allvarliga ingrepp i föreningsfriheten och med ett förstatligande riskerar vi att riva ner en väl fungerande organisation.

Systemet med statliga finansieringsbidrag till a-kassor med facklig anknytning infördes på 1930-talet eftersom det ansågs vara det billigaste, administrativt enklaste och effektivaste sättet att organisera arbetslöshetsförsäkringen.

Genom att a-kassorna är branschanknutna blir de specialiserade på sina medlemmars förhållanden och handläggningen effektiv. Kopplingen till facket underlättar kontakterna med arbetsgivarna och gör det också lättare att få in rätt ifyllda och relevanta intyg. Alfakassan, som handlägger dem som inte är

medlemmar i någon a-kassa, har alltid haft svårare än andra kassor eftersom den har hela arbetsmarknaden som arbetsområde.

De som har erfarenhet av arbetslöshet och arbetslöshetsförsäkringen är som regel mycket nöjda med a-kassornas service och vill behålla de fristående a-kassorna. Enligt Arbetslöshetskassornas samorganisations enkätundersökning vill 80 procent att de nuvarande a-kassorna ska administrera arbetslöshetsförsäkringen. A-kassorna är även effektiva på så sätt att andelen felaktiga utbetalningar är betydligt lägre än för Försäkringskassan.

I dag är kopplingen mellan fack och a-kassa väsentligt svagare än tidigare. Med ett förstatligande bryts den helt. Det vore olyckligt. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen tidigare generaldirektör, Bo Jangenäs, förordar liksom vi att regelverket ändras så att a-kassorna åter i större utsträckning kan samarbeta med facken. Det skulle öka a-kassornas effektivitet och möjlighet att ge en bra service till en låg kostnad. Det vore klokt att göra så i stället för att experimentera med nya organisationsformer.

Frivilligt medlemskap i fackligt anknutna a-kassor är, av flera skäl, att föredra framför en allmän obligatorisk inkomstförsäkring. A-kassorna ska fortsätta att vara självständiga medlemsorganisationer och deras självständighet behöver förstärkas.

Oavsett utformning av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring kommer svåra gränsdragningsproblem att uppstå: Vilka villkor ska exempelvis vara uppfyllda för att en person ska kunna tvingas till medlemskap i försäkringen och hur ska dessa villkor i sin tur relatera till villkoren för rätt till inkomstrelaterad ersättning?

En obligatorisk arbetslöshetsförsäkring kräver också uppbyggnad av nya kontrollsystem. I det delbetänkande som regeringens utredare Sören Öman presenterade den 15 maj 2008 skulle en helt ny myndighet skapas för att administrera och kontrollera den obligatoriska försäkringen. LO, som i sitt remissyttrande avvisade förslaget om obligatorium i sin helhet, påtalade särskilt det administrativa krångel och den integritetsrisk som kan uppstå i och med uppbyggnaden av en sådan myndighet. Vänsterpartiet instämmer i den kritiken – staten ska undvika onödig byråkrati och det finns all anledning att vara restriktiv med att bygga upp stora offentliga register med känsliga uppgifter om människors levnadsförhållanden. Trots att regeringen valde att inte genomföra Öbergs modell kvarstår ovan nämnda problem om någon form av obligatorium ska införas.

Ett annat tungt vägande skäl för att bygga vidare på systemet med frivilliga a-kassor med facklig anknytning är att anknytningen är naturlig mot bakgrund av hur kollektivavtalen och arbetslöshetsförsäkringen fyller kompletterande funktioner för att skydda löntagarna mot social dumpning i den svenska arbetsmarknadsmodellen. För den enskilde framstår det som naturligt att vara medlem i både fackförbund och a-kassa om dessa är kopplade till varandra. En risk om en obligatorisk försäkring införs är att färre då skulle söka medlemskap i ett fackförbund, vilket allvarligt skulle urholka löntagarnas ställning i förhållande till arbetsgivarna och på sikt underminera legitimiteten i hela kollektivavtalsmodellen.

Fel! Okänt namn på

Utgångspunkten för en översyn av arbetslöshetsförsäkringen ska vara att det även i fortsättningen ska vara frivilligt att vara medlem i en a-kassa och att arbetslöshetsförsäkringen ska vara solidariskt finansierad. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Villkor för ersättning

Den inkomstrelaterade arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som man kvalificerar sig till genom arbete. Ersättning ges enligt inkomstbortfallsprincipen. Ett växande problem på senare år är att allt fler har en så lös anknytning till arbetsmarknaden att de också har svårt att uppfylla villkoren i försäkringen. För att så många som möjligt ska omfattas av inkomsttryggheten bör därför regelverket förbättras på en rad områden.

4.2.1 Arbets- och medlemsvillkoren

Kravet på arbetsmarknadsförankring för att få del av inkomstrelaterad ersättning avgörs genom utformningen av medlems- och arbetsvillkoren. Det är en rimlig grundprincip. Men villkoren måste utformas i relation till hur arbetsmarknaden faktiskt ser ut och så att det inte diskriminerar grupper av löntagare.

4.2.1.1 Arbetsvillkoret

Sedan 2007 krävs 80 timmars arbete i månaden i minst sex månader under en 12-månadersperiod för att vara berättigad till ersättning från a-kassan. Det alternativa arbetsvillkoret kräver arbete i minst 480 timmar under en sammanhängande tid av sex månader och minst 50 timmars arbete varje månad. Det innebär att det är mycket svårt för deltids- och visstidsanställda att kvalificera sig till ersättning. För en person med en 50-procentig tjänst räcker det med att vara frånvarande en dag från arbetet för att gå miste om sin rätt till ersättning. I sektorer där man har lägre normalarbetstid än 40 timmar per vecka, vilket exempelvis är vanligt inom vård och omsorg, är det omöjligt att uppfylla arbetsvillkoret om man har en 50-procentig tjänst.

Eftersom kvinnor är överrepresenterade bland både deltidsarbetande och visstidsanställda är detta snäva arbetsvillkor strukturellt diskriminerande mot kvinnor. Men också andra grupper drabbas oproportionerligt hårt av det skärpta arbetsvillkoret. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) konstaterade i rapporten Effekter av förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen (2007:8) att de ”som har påverkats mest av höjningen av antal timmar är enligt arbetslöshetskassorna yngre sökande som är nytillträdna på arbetsmarknaden, deltidsarbetande (framför allt kvinnor), så kallade timanställda vikarier samt de som beviljats halv sjukersättning från Försäkringskassan.” Ytterligare en liten, men särskilt utsatt, grupp i sammanhanget är kulturarbetarna vars möjligheter till trygga fasta anställningar är mycket små.

Utgångspunkten vid en översyn av arbetsvillkoret bör vara att utformningen ska vara så generös att det finns marginaler för sjukfrånvaro även för del-

tidsarbetande och visstidsanställda och att strukturell diskriminering av kvinnor undviks. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.1.2 Medlemsvillkoret

Utformningen av medlemsvillkoret bör noggrant avvägas med hänsyn till rådande villkor för olika grupper på arbetsmarknaden. Medlemsvillkoret måste utformas med hänsyn både till faktiska uppsägningstider och till de allt vanligare visstidsanställningarna. En översyn av medlemsvillkoret bör utgå ifrån att det inte får vara så kort att det lönar sig att stå utanför försäkringen till dess en uppsägning är ett faktum, men att det inte heller ska utestänga unga, som sällan erbjuds mer än korta visstidsanställningar, från möjligheten till inkomstrelaterad ersättning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.2 Studier bör i större utsträckning räknas som överhoppningsbara

För att kunna få arbetslöshetsersättning måste ett arbetsvillkor uppfyllas. Detta ska ligga inom en ramtid av de senaste tolv månaderna före ansökan om ersättning men ramtiden kan förlängas när den innehåller s.k. överhoppningsbar tid. Ibland är studier överhoppningsbara. Det innebär att studietiden inte räknas in i ramtiden och därmed kan arbete före studietiden utgöra grund för ersättning. Förutsättningar är bl.a. att studierna bedrivits på heltid, samt att inga nya studier planeras. Studier bör i ökad utsträckning kunna hoppas över. Arbetslösa uppmanas att studera för att få bättre utsikter på arbetsmarknaden, samtidigt kan den som nu följer det rådet tappa rätten till arbetslöshetsersättning.

Studier på minst halvtid borde vara överhoppningsbara (jämför med sjukdom där halv sjukdom är överhoppningsbar). Det kan t.ex. röra sig om föräldrar till barn med funktionsnedsättning som därför inte kan läsa på heltid, eller den som läst på komvux jämsides med arbete (på mindre än halvtid så arbetet inte är tillgodoräkningsbart), eller läst enstaka ämnen för att komplettera behörighet för vidare studier.

Reglerna i lagen om arbetslöshetsförsäkring (ALF) bygger på att studier är något som bedrivs i ungdomen, innan inträdet på arbetsmarknaden. I dagens Sverige är studier något återkommande under en stor del av livet. Den som funderar på att studera i framtiden kan med dagens regler förvägras arbetslöshetsersättning, även om planerna ligger en bra bit in i framtiden. A-kassorna bryr sig oftast inte om planerade studier längre bort än någon termin/år, men tolkningarna är oklara med dagens regler.

Studier bör i ökad utsträckning vara överhoppningsbara och reglerna i lagen om arbetslöshetsförsäkring bör utformas för att premiera, inte som i dag försvåra, livslångt lärande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

4.2.3 Överhoppningsbar tid

Människor som en gång kvalificerat sig till arbetslöshetsersättning kan av olika anledningar stå utanför arbetskraften under en period, för att sedan komma tillbaka som arbetssökande. Det gäller exempelvis studerande, personer som drabbats av långvarig sjukdom eller allvarliga skador och de som vårdat en nära anhörig. Enligt nu gällande arbetslöshetsförsäkring måste en sökande ha anknytning till arbetsmarknaden för att kunna få arbetslöshetsersättning – ett arbetsvillkor måste uppfyllas. Detta ska ligga inom en ramtid av de senaste tolv månaderna före ansökan om ersättning, men ramtiden kan förlängas när den innehåller s.k. överhoppningsbar tid.

Före den 5 februari 2001 fanns ingen begränsning av hur lång den överhoppningsbara tiden fick vara. I dag gäller fyra olika regler beroende på orsaken till att den sökande varit förhindrad att arbeta. Det är svårt att finna övertygande skäl till varför en person som varit föräldraledig eller heltidsstuderande ska anses ha mindre arbetsmarknadsanknytning än en person som under samma tid har varit sjuk eller följt med maka/make/sambo under dennes utlandstjänstgöring. Lika regler bör gälla för alla former av överhoppningsbar tid.

Mest rättvist och enklast vore det om begränsningen av den överhoppningsbara tiden togs bort permanent. Om inte detta är möjligt är det rimligt att begränsningen blir lika lång för alla typer av överhoppningsbar tid. Den överhoppningsbara tiden i arbetslöshetsförsäkringen bör då vara så lång att den inte diskriminerar och straffar ut grupper av människor. Begränsningen av den överhoppningsbara tiden bör tas bort alternativt göras lika lång för alla typer av överhoppningsbar tid. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.4 Beräkning av normalinkomst och normalarbetstid

Med dagens regler beräknas normalarbetstiden på den genomsnittliga arbetstiden under en ramtid av tolv månader. Det innebär att en person som har en visstidsanställning på heltid som varar i sex månader får en ersättning som beräknas på en halvtidstjänst. Det är en orimlig ordning i en situation då olika visstidsanställningar blivit allt vanligare. Bland ungdomar är olika former av visstidsanställningar i dag den vanligaste anställningsformen och ofta det enda som står till buds.

Den ökande andelen visstidsanställningar på arbetsmarknaden är ett problem och Vänsterpartiet har ett antal förslag på hur fler ska kunna erbjudas trygga, fasta anställningar. Men självklart måste det finnas möjligheter att ta in vikarier och anställa personer under begränsade tidsperioder om det finns skäl för det. Då är det också rimligt att de som utför dessa tidsbegränsade jobb ges en möjlighet att kvalificera sig till en skäligen ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Normalarbetstiden bör beräknas så att den inte diskriminerar deltids- och visstidsanställda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Reglerna för beräkning av normalarbetstid/normalinkomst har också blivit alltmer komplicerade, vilket gör det svårare för den sökande att bedöma om

beräkningen är korrekt, samt bidrar till långa handläggningstider. Det har blivit många uppgifter att lämna för arbetsgivare och försäkringskassa, vilket leder till mer arbete både för dessa och för arbetslöshetskassorna. Vid korttidsfrånvaro p.g.a. sjukdom, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning bör beräkningen göras utifrån ordinarie lön, likaså vid frånvaro p.g.a. politiska och fackliga förtroendeuppdrag.

Reglerna för beräkning av normalarbetstid och normalinkomst måste förenklas. I normalfallet bör beräkningen göras utifrån den anställdes avtalade arbetstid och lön. Dagens regler för beräkning av normalarbetstid och normalinkomst är mycket komplicerade. De bör förenklas av rättssäkerhets- och effektivitetsskal. Medlemmen bör ha någon möjlighet att bedöma vilken ersättning hon kommer att få. Det är inte rimligt att a-kassorna tvingas begära kompletteringar och sitta och räkna på detaljer som i liten utsträckning påverkar utfallet och det bör bli enklare för arbetsgivarna att fylla i arbetsgivarintygen rätt.

En utgångspunkt bör vara att för de allra flesta, åtminstone 80 procent, ska beräkningen göras utifrån medlemmens avtalade arbetstid och lön. "Normal" frånvaro – kortare sjukperioder/vård av sjukt barn, enstaka obetalda semesterdagar för en nyanställd (kanske med semesterersättning från tidigare jobb), enstaka dagar med tjänstledighet (t.ex. för begravning eller flytt) – ska inte behöva utredas av a-kassan. Det svåra är hur man gör gränsdragningen vad som är normalt. En möjlighet kunde vara att frånvaro mindre än 100 timmar för den som varit heltidsanställd i ett år inte behöver redovisas av arbetsgivaren. Sedan bör, för månader där arbetsvillkoret är uppfyllt, inget avdrag göras för dagar med sjukdom, föräldrapenning eller politiska och fackliga uppdrag.

Beräkningen av normalinkomst och normalarbetstid bör i syfte att förenklas ses över med utgångspunkt i vad som anförts. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.5 Bisyssla

Rätten att kombinera ersättning från a-kassan med inkomster från en bisyssla är viktig för människors möjligheter att ha en fot kvar i arbetslivet, även om de förlorar det jobb de har sin huvudsakliga försörjning ifrån. En bisyssla kan också vara vägen in i ett nytt yrke för en person som drabbas av arbetslöshet.

Inte minst för yrkesutövare i kultursektorn kan möjligheten att behålla en bisyssla vara helt avgörande för att kunna ta jobb inom sitt egentliga yrke. I en bransch där fasta jobb är mycket ovanliga kan en bisyssla vara en nödvändig ankarpunkt för att knyta kontakter som kan leda till mer varaktiga jobb inom det egna yrket. Att tvingas välja mellan en sådan bisyssla och ersättning från a-kassan är kontraproduktivt om målet är att gynna försörjning av eget arbete. Regelverket för godkända bisysslor bör därför vara generöst. Dagens regelverk kräver att en bisyssla ska ha utförts i minst 12 månader för att godkännas i kombination med ersättning från a-kassan. Det är ett för högt ställt krav mot bakgrund av hur arbetsmarknaden ser ut för framför allt kulturarbetare. Kravet att en bisyssla ska ha utförts i minst tolv månader för att godkän-

Fel! Okänt namn på

nas i kombination med arbetslöshetsersättning bör sänkas till sex månader. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.6 Förtroendevaldas rätt till ersättning

Att människor har möjlighet att utan negativa konsekvenser för sin ekonomi ta på sig politiska och fackliga förtroendeuppdrag är en bärande del av demokratin i samhället och i arbetslivet. Med nuvarande regler för hur normalarbetstid och normalinkomst beräknas i arbetslöshetsförsäkringen missgynnas de som har sådana uppdrag på deltid. Det förhållandet riskerar att leda till att människor avstår från att ta på sig fackliga eller politiska uppdrag, för att inte utsätta sig för risken att gå miste om sin arbetslöshetsersättning. Reglerna måste därför åtgärdas.

För det stora flertalet fackligt och politiskt förtroendevalda, som uppfyller ett arbetsvillkor i sin anställning men i dag får en låg normalinkomst och normalarbetstid p.g.a. tjänstledighet, menar vi att normalinkomst och normalarbetstid ska beräknas utifrån anställningen, avdrag ska inte göras för frånvaro p.g.a. det fackliga eller politiska uppdraget. Uppdraget kommer i sådana fall inte att påverka ersättningsrätten.

För dem som är fackligt eller politiskt förtroendevalda på heltid, eller betydande del av heltid, menar vi att uppdraget ska jämföras med arbete. Dessa förtroendevalda kan annars ha svårt att uppfylla ett arbetsvillkor. Regeln gör att arbetsvillkoret kan uppfyllas genom uppdraget.

I syfte att stärka fackligt och politiskt förtroendevaldas rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen bör nya regler utarbetas med utgångspunkt i vad som anförts. Detta bör riksdagens som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.7 Förtida uttag av pension

För den som gör förtida uttag av pension görs pensionsavdrag från en dagpenning som är 65 procent av normalinkomsten. 65-procentsberäkningen härrör från ATP-systemet. Pensionen beräknades då bli 65 procent av lönen. Förmodligen var resonemanget att den som valt att pensionera sig inte skulle få bättre inkomst genom arbetslöshetsförsäkringen. Med dagens pensionssystem, där man kan ta ut delar av pensionen, blir förhållandet annorlunda. Omräkningen till 65 procent slår hårt mot dem som tar ut en låg andel av pensionen (t.ex. premiepension) och har en låg normalinkomst. Den som har en hög normalinkomst får högsta dagpenningen även med 65 procent och får ett pensionsavdrag på några kronor. Den som däremot har en låg normalinkomst kan få en sänkt ersättning med 100 kronor per dag för en premiepension på 100 kronor per månad. Det är svårt att se rimligheten i att pensionsavdrag ska göras för den som sagt ifrån sig sin pension.

Dessa regler måste därför anpassas till hur pensionssystemet fungerar i praktiken. Pensionsavdrag bör göras utan omräkning av dagpenningen, och för den som blivit beviljad förtida uttag men inte tar ut pension bör inget pensionsavdrag göras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.8 Neutralitet i förhållande till ålder och familjesituation

Arbetslöshetsförsäkringen ska ge ersättning baserad på tidigare löneinkomst. Regeringen åldersdiskriminerar ungdomar. Trots att de betalar samma avgift som äldre får de en kortare ersättningsperiod. De särskilda undantagen för föräldrar till barn under 18 år är också en främmande fågel i ett inkomstbortfallsbaserat försäkringssystem. Arbetslöshetsförsäkringen ska inte vara utformad så att den diskriminerar unga, arbetslöshetsförsäkringen ska vara neutral i förhållande till ålder och familjesituation. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2.9 Rätten att begränsa sitt sökande

De flesta människor vill i första hand hitta ett nytt jobb på sin hemort eller inom pendlingsavstånd och inom det yrke de har utbildning för och/eller erfarenhet av. Det är också samhällsekonomiskt rationellt att ta till vara människors kompetens och utbildning, samtidigt som det är slöseri med både Arbetsförmedlingens och arbetsgivares tid att människor med helt fel kompetens anvisas till lediga jobb.

Möjligheten att begränsa sitt sökområde geografiskt är viktig framför allt för den enskilde och i förekommande fall dennes familj, men också för orter på landsbygden som redan är drabbade av utflyttning. Att från dag ett av arbetslöshet tvingas vara beredd att flytta oavsett livssituation är ovärdigt. Att tvingas slita upp sin familj och lämna sin sociala gemenskap eller bli långpendlare med allt vad det innebär, är oerhört socialt och psykiskt pressande. I synnerhet för familjer med två arbetande vuxna och barn är ett sådant beslut mycket komplicerat och omfattar stora ekonomiska risker och svåra prioriteringar. Det är därför rimligt att den som drabbats av arbetslöshet i första hand ska kunna koncentrera sig på att åter etablera sig på den lokala arbetsmarknaden.

Principen om begränsat sökområde, geografiskt och yrkesmässigt, under den första tiden av arbetslöshet var praxis på många arbetsförmedlingar fram till 2001, men tillämpningen såg olika ut i olika delar av landet. För att öka rättssäkerheten skrevs därför rätten att begränsa sökområdet under de första 100 dagarna in i lagen år 2001. Lagen skrotades av regeringen år 2007, vilket öppnat för godtycke och skapat oförutsägbarhet i vilka krav som gäller.

Det är nu den enskilde arbetsförmedlaren som från dag ett ska avgöra om särskilda skäl talar för att en arbetssökande ska tillåtas begränsa sitt sökande. Vi menar att det är mer rationellt, rättssäkert och humant att ha en tydlig tidsgräns som gäller lika för alla.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som ger arbetslösa rätt att begränsa sitt arbetssökande under de första 100 dagarna. Det har regeringen ännu inte gjort. Regeringen bör därför snarast återkomma med ett sådant förslag. Detta bör riksdagen begära.

Fel! Okänt namn nå

4.2.10 Lämpligt arbete

Grundkravet för att få arbetslöshetsersättning är kravet på att stå till den svenska arbetsmarknadens förfogande. När man befinner sig utomlands är det inte tillåtet att få ersättning, med undantag om det godkänts av Arbetsförmedlingen (AF) eller Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF). Det är därför ologiskt att arbete utomlands betraktas som lämpligt arbete och att man kan få nedsatt ersättning från a-kassan om man inte söker arbete i utlandet eller om man tackar nej till arbete utomlands.

Kravet att söka arbete i hela Sverige är tufft. Kravet att ta arbete utomlands är fullständigt orimligt. Ingen ska av ekonomiska skäl vara tvungen att flytta utomlands för att inte förlora den ersättning som man kvalificerat sig för. Det innebär en alltför stor förändring av livssituationen med konsekvenser ur en rad aspekter – annat arbetsrättsligt system, andra regler för socialförsäkringar, för barnfamiljer helt andra villkor vad gäller barnomsorg och skolor, förlorad kontakt med släktingar och vänner, nytt språk – för att det ska vara rimligt att betrakta det som lämpligt arbete. Däremot ska naturligtvis Arbetsförmedlingen informera om arbeten utomlands för den som frivilligt kan tänka sig att emigrera för att få en anställning.

En särskild fråga i sammanhanget är om arbete i försvaret ska betraktas som lämpligt arbete. Arbetsförmedlingen och Försvarsmakten har kommit överens om att ingen ska anvisas arbete i försvaret. Det är dock inte lämpligt med en lösning som bara bygger på en överenskommelse mellan nämnda myndigheter, som kan ändras från den ena dagen till den andra. Frågan bör regleras rättsligt. Regeringen bör därför ta initiativ till att i enlighet med vad som anförts föra in bestämmelser om arbete utomlands i allmänhet och inom Försvarsmakten i synnerhet i de föreskrifter som reglerar lämpligt arbete. Detta bör riksdagen begära.

4.2.11 Möjligheten till en ytterligare ersättningsperiod

I dag saknas möjligheten att få ersättningsperioden förlängd efter 300 dagar. Det finns dock situationer då en förlängning är det mest rationella. En arbetslös (person A) kan börja sin arbetslöshetsperiod med att söka jobb som är lämpliga. Efter en tid beslutar A tillsammans med sin förmedlare om yrkesbyte. Efter genomgången utbildning är A kvalificerad att söka ett betydligt större antal jobb. Just då tar perioden om 300 dagar slut. A ska då skrivas in i jobb- och utvecklingsgarantin i stället för att koncentrera sig på att söka jobb inom sitt nya yrke. Det vore då bättre att A får en ny a-kasseperiod och kanske efter några veckor får tag i ett nytt ledigt jobb. Att överbelasta jobb- och utvecklingsgarantin med personer som nyss fått en utbildning är inte rationellt.

För person B kan det handla om att det vid ersättningsperiodens slut framgår att nya lämpliga jobb inom kort kommer att kunna sökas. Ett nytt företag ska öppnas, kommunen beslutar om nyanställningar, ökad efterfrågan bäddar för nyanställningar i ett lokalt företag och så vidare. Även för person B är det då mer rationellt med förlängd ersättningstid än att bli anvisad till jobb- och utvecklingsgarantin.

Fel! Okänt namn på

Det är väsentligt att reglerna i arbetslöshetsförsäkringen är utformade så att de inte i praktiken sätter upp hinder för den enskilde att få en varaktig anställning efter arbetslösheten, och därför bör det i vissa situationer finnas möjlighet till en ytterligare ersättningsperiod. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Inför ett utjämningsystem

Vänsterpartiet menar att a-kassornas administrationskostnader bör fördelas solidariskt mellan a-kassorna. Därför bör ett förutsägbart system för utjämningsavgifter respektive utjämningsbidrag införas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.4 Administrationen av aktivitetsstödet

Regeringen har drivit igenom att dagar med aktivitetsstöd vid deltagande i arbetsmarknadspolitisk åtgärd numera ska räknas in i ersättningsperioden för arbetslöshetsförsäkringen. Arbetsförmedlingen beslutar om deltagande i åtgärden. Aktivitetsstödet finansieras liksom arbetslöshetsersättningen genom arbetsmarknadsavgiften, och statsbidraget för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd belastar samma statliga anslag. Aktivitetsstödet storlek, förutom schablonbeloppet, fastställs i praktiken av a-kassorna eftersom stödets storlek för dem som är medlemmar beräknas av deras a-kassa. Försäkringskassan är utbetalande myndighet men dagar med aktivitetsstöd belastar arbetslöshetsersättningsperioden. Många inblandade aktörer gör att det är svårt för den enskilde att veta var han eller hon ska vända sig med frågor om aktivitetsstödet och förstå vem som ansvarar för vad. Hanteringen har blivit besvärligare i och med att utbetalt aktivitetsstöd ska samordnas med dagar och nivåer i arbetslöshetsförsäkringen. Samordningen mellan de olika aktörerna leder också till fördröjda utbetalningar. Ansvar för aktivitetsstödet bör därför föras över till a-kassorna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2011

Lars Ohly (V)

Ulla Andersson (V)

Eva Olofsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Hans Linde (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Josefin Brink (V)